

PALIMPSESTAS

Atstumas: - **km** Trukmė: - **val**

Atmintis, istorija ir kraštovaizdis.

ATMINTIS, ISTORIJA IR KRAŠTOVAIZDIS.

Britų fotomenininko Marco Wilsono projekte „Palimpsestas“ atskleidžiamos trijų kauniečių – Frumos, Julijanos ir Jaroslavo – gyvenimo istorijos tarpukariu, Antrojo pasaulinio karo metu ir po jo. Parodos centre – trys gyvenimai, persipynę su istorija, atmintimi ir Kauno miesto bei jo apylinkių kraštovaizdžiu.

Parodoje atskleidžiama, kaip šių žmonių ateitį formavo trauminiai įvykiai. Kartu galima stebėti, kaip kartais su herojų žinia, o kartais ir be jos, susikirsdavo jų gyvenimai. Šiame projekte sujungiami portretai, kraštovaizdis ir dokumentinė fotografija, taip pat pokalbių įrašai ir diskusijos su šiais trimis Kauno gyventojais.

Marcas Wilsonas šiuo metu baigia savo ilgalaikį, ketverius metus trukusį projektą „Sužeistas kraštovaizdis“ (pradėtą 2014 m.), ši paroda tapo jo tęsiniu. Ieškodamas 22 Holokaustą išgyvenusių žmonių istorijų, autorius keliavo po Europą ir už jos ribų, aplankė 160 vietovių, susijusių su savo herojų istorijomis Antrojo pasaulinio karo metais ir iškart po jo. Marcas Wilsonas kuria Holokausto geografiją remdamasis išgyvenusiujų istorijomis, sujungdamas kraštovaizdžius, portretus, dokumentinę fotografiją, tekstą, garsą bei tyrimus.

Projektą „Palimpsestas“ iniciavo Kaunas - Europos kultūros sostinė 2022, programa „Atminties biuras“.

2019 m. liepos-spalio mėn.

APIE MENININKĄ

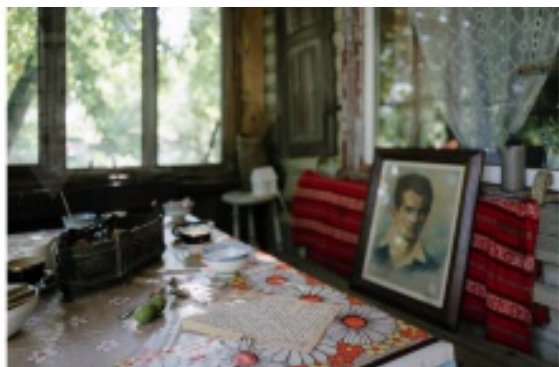
Marc Wilson pasitelkdamas savo fotografiją pasakoja istorijas. Kartais jo dėmesio centre atsiduria kraštovaizdis bei jame matomi objektai. Kartais kraštovaizdis susipina su dokumentika, portretais ir natiurmortais, pokalbių įrašais bei garsais – tokiu būdu atskleidžiamas didžiulis menininko perpasakojamų istorijų tinklo mastas.

Už savo darbą 2013 m. menininkas gavo Terry O'Neill apdovanojimą. 2014 m. „The Last Stand“ projektas pasirodė kaip knyga, šiuo metu leidžiamas antrasis jo leidimas. Personalinės Marc Wilson parodos surengtos Karališkajame arsenalo muziejuje, „Focalpoint“ galerijoje ir „The Anise“ galerijoje Londone. Grupinės parodos rengtos Fotografų galerijoje ir

žurnaluose, įskaitant „The British Journal of Photography“, „Raw Magazine“, „Wired“ bei „Dezeen“.

Daugiau Marco Wilsono projektų čia.

1 FRUMA

Fruma Malka Vitkinaitė Kučinskienė gimė 1933 m. Kaune, kauniečių Vulfo ir Rivos Vitkinų šeimoje. Turėjo brolį Josifą. Iki Antrojo pasaulinio karo jos tėvas dirbo „Cotton“ kojinių fabriko techniniu vadovu. Prasidėjus karui ir išleidus įsakymą žydams įsikelti į Vilijampolę, Vitkinai apsigyveno namelyje A. Kriščiukaičio g. netoli geto vartų. Slapta išvesta iš geto Fruma buvo globojama skirtingų moterų namuose. Porą mėnesių gyveno našlaičių vaikų globos namuose su padirbtu gimimo liudijimu, kuriame buvo įrašyta Danutės Vitkauskaitės pavardė. Paskutines karo dienas Fruma su kitais vaikais slapstėsi miške Kulautuvoje. Iš viso žuvo trisdešimt du Frumos giminaičiai.

Fruma pasakoja savo istoriją čia.

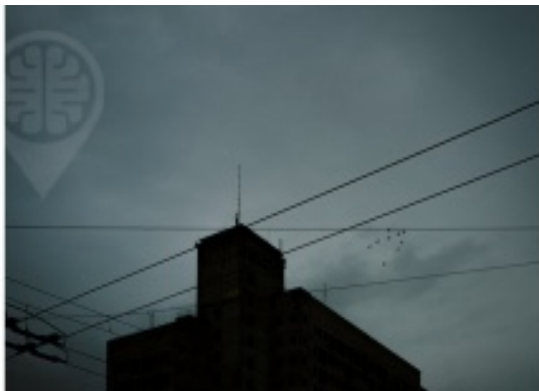

EN

2 MONSTRAI

Fruma: „Kai mama ištekėjo, seneliai pastatė nedidelį medinį namą kieme. Tie namai vėliau buvo nugriauti ir pastatyti du blokiniai namai, du monstrai. Kai pravažiuoju, man nesmagu.“

3 KOJINIŲ FABRIKAS. UKRAINIČIŲ G.

išsigandusi žiūri į viršų.“

4 KELIONĖ SU DRAUGĖS TĖČIU

5 BUVĘS GETAS

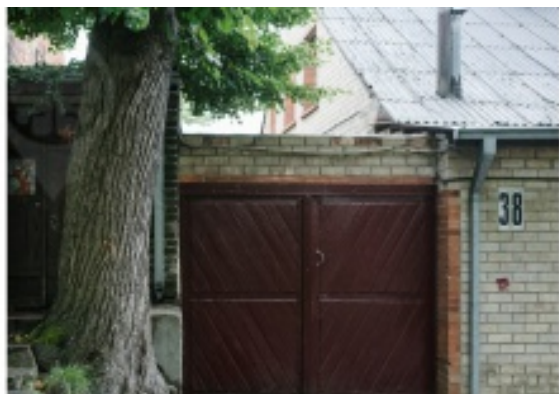

6 PABĖGIMAS IŠ GETO

Fruma: „Žinojom, kad už vartų stovės dvi moterys. Turėjau prieiti ir paklausti, kelinta valanda. Buvo gal septynios ar aštuonios vakaro, o viena iš jų turėjo atsakyti – trečia. Ir tada žinosiu, kad tai tikrai jos. Tai buvo abi mano gelbėtojos – Natalija Fugalevičiūtė ir Natalija Jegorova. Pasaulio tautų teisuolės. Natalija Jegorova nemokėjo lietuvių kalbos, Fugalevičiūtė kalbėjo lietuviškai. Aš labai išsigandau, kai mes ėjome tilto link, nes buvau įpratusi gyventi tamsoje, be didelių šypsenų ir juoko. Ir staiga, po dvejų su puse metų ateinu į visai kitokią aplinką. Mane gąsdino net ji. Mano brangioji Pavlaša vedė mane į Žaliakalnį. Kad ir kaip ji mane kalbino, aš nesižiojau, nieko nesakiau.“

7 SLĖPTUVĖ. ŽALIAKALNIS

9 LINK KULAUTUVOS

Fruma: „Tuščias Kaunas, garlaiviai neplaukia ir mums reikia pasiekti Kulautuvą. Artinamės prie prieplaukos, Jėzuitų bažnyčia šone... Toje aikštėje žmonės, lietuvius gaudė darbams į Vokietiją. Mes slepiamės kieme už Jėzuitų bažnyčios, kažkur rūsyje... Praėjus pavojui nusprendėme apsidairyti – matėme tik likusius plaustus, jokių garlaivių. Pamenu vaizdą – linksmas žilas vyriškis, bėgantis Nemunu į Vakarus ant to plausto. Pusseserė Nataša man liepė eiti į kitą plausto pusę ir apsimesti, kad esame nepažįstamos. Plaukdama plaustu mačiau Kauną, kairėje liko Vytauto bažnyčia, taip pat mačiau Jėzuitų bažnyčią... Priplaukėme Zapyškį, vėliauėjome pėsčios ir valtele persikėlėme į Kulautuvą.“

10 SLĖPTUVĖ. KULAUTUVA

11 SPARNAI

Fruma: „Tada man rusų karys buvo „kaip su sparnais“. Kilo gaisras, užsidegė ne mūsų namelis, bet gretimas. Pusseserė visus mūsų daiktus – kelias nuotraukas, kažkokį penalą iš geto suvyniojo į paklodę. Ji pastatė mane čia, Vytauto prospekte ir liepė juos saugoti. Aš stoviu stoviu, ji neateina. Labai išsigandau, ėmiau galvoti, kad gal ji papuolė į ugnį. Pro šoną ėjo du rusų kareiviai. Kas gali būti geresni už du rusų kareivius? Aš paprašiau jų pasaugoti mano daiktus. Kai grįžome, nei daiktų, nei kareivių nebebuvo. Tada pirmą kartą „nukrito jų sparnai.“

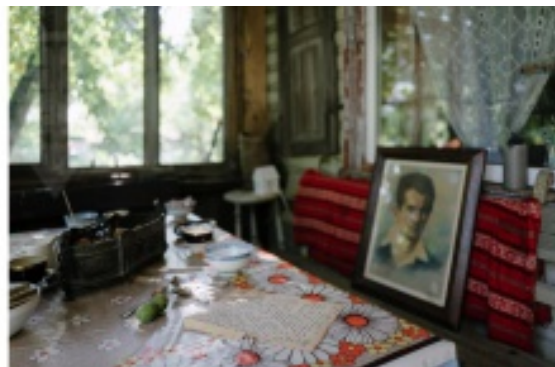

12 JAROSLAVAS

XIX a. pabaigos. Prosenelis Savatijus buvo Kauno rusų gimnazijos mokytojas. Senelis Mykolas 1910 m. pastatė šeimos namus Savanorių pr., kuriuose jo palikuonys gyvena iki šiol. Jaroslavo tėvas nuolat būdavo paskiriamas į kariuomenės padalinius įvairiuose Lietuvos miesteliuose, tad šeima dažnai kraustydavosi. Jaroslavas iš arti matė karininkų kasdienybę, o vėliau – ir prasidėjusį karą, gąsdinančius Palemono ir Kauno bombardavimus. 1941 m. tėvas buvo ištremtas į Norilską, iš kurio į Lietuvą grįžo tik po beveik dešimties metų. Jaroslavas studijavo radiotechniką, yra žinomas alpinistas, jo žmona – šviesaus atminimo dailininkė Giedrė Gučaitė. Prosenelių statytuose namuose Kaune Jaroslavas gyvena ir šiandien.

Jaroslavas pasakoja savo istoriją čia.

14 JAROSLAVO NAMAI

Jaroslavas: „Iš ryto nubundam, perkūnija kažkokia, mama stovi prie lango, aš žiūriu, mėlynas dangus, bet griaudžia aiškiai, keistokai, bubum bubum... Mama sako: „Čia turbūt karas.“

15 STUDIJA

16 BUNKERIS SODE

17 JULIJANA

Julijana Zarchi gimė 1938 m. Kaune, Ukmergės žydo Maušos Zarchi ir vokiečių Gertos Terezijos Urchs iš Diuseldorfo prie Reino šeimoje. 1934 m. Hitlerio Vokietijoje santuoka tarp žydo ir vokiečių buvo neleidžiama, tad jauna pora apsigyveno Kaune. Julijanos tėtis dirbo trijų jidiš kalba leidžiamų laikraščių redakcijoje Vytauto pr. Pirmosiomis karo dienomis jis išvyko pas savo artimuosius į Ukmergę, ten žuvo nežinomomis aplinkybėmis.

Vos kelerių metų Julijana keletą mėnesių praleido Kauno gete, iš kurio ją išgelbėjo kaimynas čekas Pranas Vocelka. Mergaitė buvo slepiama namuose iki sovietų kariuomenės atėjimo. Tų pačių metų balandį Julijaną su mama buvo ištremtos į Tadžikistaną, dirbti nepakeliamame karštyje medvilnės laukuose. Į Lietuvą moterys grįžo tik 1963 m. Julijanos mama niekuomet nenustojo ilgėtis gimtojo Diuseldorfo, kurio jau niekada nebepamatė.

Julijana pasakoja savo istoriją [čia](#).

18 RAMYBĖS PARKAS. SLĖPTUVĖ IR KAPINĖS

19 LIETŪKIO GARAŽAS MIŠKO GATVĖJE

Julijana: „Užimtose šalyse buvo skelbimai, kad pusiau žydai turi eiti į getą. Mano mama ir močiutė buvo labai išgąsdintos pirmų dienų po karo pradžios. Lietuvoje, Kaune buvo labai daug žydų žudynių gatvėse, namuose. Tai baltaraiščiai. Mano mama viską matė. Ji tą [Lietūkio] garažą žinojo, mes gi šalia gyvenome, Vytauto prospekte. Ji žinojo, bet niekada nepasakojo. Mama ir močiutė galvojo, kad getas mane apsaugos nuo tų baisybių, nuo tų, lakstančių naktį. Žinojo, kad būsiu už tvoros, bet galvojo, kad ten bus saugiau. Neįsivaizdavo, kas galėtų vykti gete, kad valymai prasidės nuo pirmųjų dienų: senų, vaikų, nėščių, tiesiog moterų...”

20 BUVĘS GETO SODAS

21 TILTAS PRIE GETO

Julijana: „Atsimenu, kai buvau prie tos tvoros ir kažkas man sako vokiškai: „Liauf“. Ir kiša mane pro tą tvorą. Ir sako: „Liauf“ – „bėk“. Ten toli, kitoj pusėj namo, viename iš jėjimų per vidurį matau mamą. Ir imu bėgti. Labai greitai. Mama pasakojo, kad negalėjo patikėti, kaip greitai bėgau.“

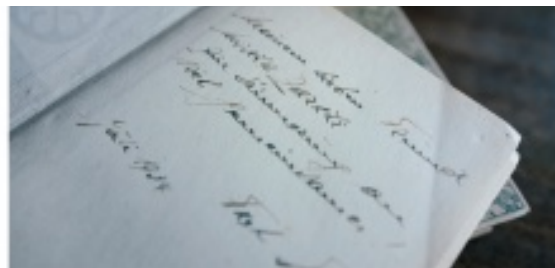

22 DEMOKRATŲ AIKŠTĖ. "DIDŽIOSIOS AKCIJOS" VIETA

23 ŠIOS KNYGOS IŠGELBĖJO MŪSŲ GYVYBES

Julijana: „Iš slapstymosi Kulautuvoje grįžome į Kauną. Važiuojant per tiltus tikrino. Ten stovėjo tarybinė kariuomenė. Būdavo tokių pabėgėlių, kurie nespėjo pabėgti – jie grįždavo atgal. O čia – grįžta moteris, vokiečių, kuri kalba tik vokiškai, pilnas vežimas daiktų, tarp jų – su mumis besislapsčiusios berlynietės, bankininko žmonos Fraukon vertenybės, daug visokiausių laikrodžių. Ir mano tėvo knygos, ant jų parašyta pavardė Zarchi Mouša. Kariai atidaro krepšį ir sako: „Prisigrobė turto, norėjo pabėgti, bet nespėjo.“ Ėmė mamą tardyti, o ji gi nemokėjo rusiškai. Kariai pasikvietė kažkokį žmogų, žydą, pavertėjauti. Jis iškart kalbėjo pikta. Pasirodo, jis visiškai atsitiktinai buvo tėvo bendradarbis žydų laikraštyje. Kariai sukrovė viską atgal, davė raštelį, kad praleistų pro kitus tiltus. Tai buvo stebuklas.“

24 TRĖMIMAS Į TADŽIKISTANĄ

Julijana: „Visų pirma, mus vežė į šiaurę, į šiaurę. O po to, vienu momentu, atgal. Nusprendė į Tadžikistaną, kur drėkino laukus. Medvilnė Tarybų sąjungoje buvo baltas auksas. Jiems trūko darbo jėgos. Beje, mes buvom vagone gegužės mėnesį, kai karas pasibaigė. Pasidarė šilčiau, vaikams ėmė darytis įdomu, nes pamatė kupranugarius, kalnus. Ten labai gražu, jeigu pagalvotum...”

